

Focus

Saharova balvu saņem "Sievietes baltā", Hauwa Ibrahim un "Žurnālisti bez robežām"

Eiropas Parlamenta priekšsēdētājs Josē Borrels šodien, 14. decembrī, apsveica trīs Saharova balvas laureātus — nigēriešu juristi Hauvu Ibrahimu, organizāciju "Žurnālisti bez robežām" un kustību "Sievietes baltā", svinīgā sēdē Strasbūrā pasniedzot balvas. Saharova balvu Parlaments piešķir katru gadu par ieguldījumu cilvēktiesību aizsardzībā un starptautiskajā sadarbībā.

"Eiropieši uzskata, ka cilvēktiesības ir pašsaprotamas un tās gluži automātiski nodrošinātas visiem. Bet tā nav bijis vienmēr. Lielākā daļa pasaules iedzīvotāju šādas tiesības nebauda, un mūsu pienākums ir tās veicināt," pirms balvas pasniegšanas teica Parlamenta priekšsēdētājs Josē **Borrels**.

Kustību **"Sievietes baltā"**, kuras dalībnieces uz svinīgo sēdi Strasbūrā Kubas varas iestāžu uzlikto birokrātisko šķēršļu dēļ nevarēja ierasties, pārstāvēja Blanka Rejesa (Blanca Reyes), kas dzīvo emigrācijā Madridē. *"Mēs pulcējamies bez politiskiem motīviem, bez jebkāda politiska atbalsta. Mūs vieno tikai kopīgas sāpes un ciešanas. Šī balva mums ir iedrošinājums turpināt,"* teica B. Rejesa.

"Sievietes baltā" katru svētdienu kopš 2003. gada protestē pret politiskajiem arestiem Kubā. Šis valsts varas iestādes 2003. gada maijā par viedokļa paušanu arestēja 75 cilvēktiesību aktivistus. B. Rejesa aicināja Eiropas Parlamenta delegāciju ierasties Kubā, lai balvu pasniegtu tur.

Nigēriešu juriste **Hauva Ibrahima**, saņemot balvu, stāstīja par stratēģiju, ko izmantojusi, lai aizstāvētu deviņpadsmit šariata likuma upurus — sievietes un bērnus, kam piesprieda izkropļošana vai nāvessods, nomētājot ar akmeņiem. Lai aizstāvības laikā izvairītos no tāda paša likteņa, advokātei un viņas palīgiem bija jāslēpjas: *"Mēs nekad neceļojām vienā un tajā pašā auto, jo mūs uzraudzīja, nekad negērbāmies vienās un tajās pašās drēbēs, izvairījāmies iet vienu un to pašu ceļu."* Viena no H. Ibrahimas stratēģijām bija analizēt šariata vērtības un to dinamiku islāma sabiedrībā. Otrs, grūtākais uzdevums, bija iesaistīt fundamentālistus un tikties ar musulmaņu garīdzniekiem mullām, kas viņai izdevās — ārkārtējs gadījums sievietei viņas pārstāvētajā sabiedrībā.

"Deviņpadsmit upuri, ko esmu aizstāvējusi, ir bezspēcīgi: viņi ir nabadzīgi un bez izglītības. Viņiem ir vajadzīgs jūsu, Eiropas atbalsts," H. Ibrahima teica, pateicoties par piešķirto balvu.

Organizācijas **"Žurnālisti bez robežām"** pārstāvis Robērs Menārs, saņemot balvu,

aicināja Parlamentu vērsties pret dubultstandartiem. Viņš norādīja — ir šokējoši, ka īsā laikā Irākas karā gājuši bojā divas reizes vairāk žurnālistu nekā visas Vjetnamas kara laikā. Taču Eiropas politiku attieksmi pret ASV, kas Irākā nepamatoti arestējusi žurnālistus, nevar salīdzināt ar attieksmi pret Laosu un Birmu, par kuras vārda brīvības pārkāpumiem pieņem rezolūcijas un ziņojumus.

R. Menārs apelēja arī pie klausītāju veselā saprāta, aicinot nemest vienā katlā *"iebildumus pret vārda brīvības ierobežošanu Šveicē un trīsdesmit gadiem Gulagā."*

Žurnālists uzvēra, ka preses brīvība ir atkarīga mūsu pašu tolerances — *"viegli aizstāvēt cilvēkus, kas mums līdzinās, bet demokrātija ir arī tiesības izteikties tiem, kas domā citādi nekā mēs. Pat tad ja šie cilvēki mūs apdraud."*

Saharova balva cilvēktiesību aizstāvjiem

"Sievietes baltā" ("damas de blanco") — šī Kubas sieviešu grupa kopš 2004. gada katru svētdienu nevardarbīgi protestē pret savu vīru un dēlu — Kubas politisko disidentu — ilgstošo turēšanu apcietinājumā. Viņas ir tērpušās baltā, kas simbolizē mieru un ieslodzīto nevainību.

Hauwa Ibrahim — šai vienkāršu ļaužu ģimenē dzimušajai sievietei izdevies Nigērijā kļūt par vadošu cilvēktiesību juristi. Viņa aizstāv sievietes, kuras iedzīvotāji par laulību pārkāpšanu saskaņā ar musulmaņu šariata likumu nomētā ar akmeņiem, kā arī jauniešus, kurus par zādzībām soda ar amputāciju.

Starptautiskā organizācija **"Žurnālisti bez robežām"** kas cīnās par preses brīvību visā pasaulē. Organizācija arī aizstāv žurnālistus un citus mediju profesionāļus pret cenzūru un iespaidošanu

Saharova balva nav vienīgais veids, kādā Parlaments rosina cienīt cilvēktiesības un demokrātijas vērtības. Lai uzzinātu vairāk, lūdzu, skatiet pamatinformāciju par Eiropas Parlamentu un cilvēktiesībām EP vietnē.

Bieži uzdoti jautājumi (BUJ) – ceļvedis

1. Kas ir Andrejs Saharovs?

Balva ir nosaukta Andreja Saharova vārdā (1921. g.-1989. g.), kas pasaulē kļuva pazīstams kā viens no padomju ūdeņraža bumbas izgudrotājiem. Apzinādamies tās potenciālos draudus, viņš daudz laika veltīja, lai veicinātu izpratni par kodolieroču sacensību. Padomju Savienībā par šādu uzskatu paušanu viņu uztvēra kā disidentu un ieslodzīja. 1970. gadā viņš nodibināja komiteju cilvēktiesību aizsardzībai un politisko tiesu upuru aizstāvībai. Pēc pieciem gadiem par ieguldījumu starptautiskā miera veicināšanā viņu apbalvoja ar Nobela prēmiju.

2. Kas nosaka uzvarētāju?

Katru gadu EP deputāti un Parlamenta frakcijas izvirza savus kandidātus – no šī saraksta Ārlietu komiteja izvēlas trīs "finālistus". Pēc tam frakciju priekšsēdētāji ("Priekšsēdētāju konference") nosaka uzvarētāju. Balvu oficiāli pasniedz Parlamenta priekšsēdētājs decembra plenārsēdes laikā. Uzvarētājs saņem apbalvojuma rakstu un čeku par 50 000 eiro.

3. Kāds ir šīs balvas mērķis?

Apbalvojot par izciliem sasniegumiem cīņā par vārda brīvības aizsardzību un vēršanos pret neiecietību, fanātismu un naidu, Parlaments cenšas veicināt izpratni par cilvēktiesībām. Tādējādi Parlaments pauž viedokli, ka pamatbrīvības nav tikai tiesības uz dzīvību un fizisko veselību, bet arī uz izpausmes un preses brīvību, kas ir divi visefektīvākie līdzekļi cīņā pret apspiestību un arī mēraukla, pēc kuras spriest, vai sabiedrība ir demokrātiska un atvērta.

4. Kurš uzvarēja pagājušogad?

2004. gadā Saharova balvu piešķīra Baltkrievijas Žurnālistu asociācijai par ieguldījumu, veicinot preses brīvību Baltkrievijā. Pirmo balvu 1988. gadā piešķīra Nelsonam Mandelam un Anatolijam Marčenko.

Kubas sievietes pret netaisniem cietumsodiem

2003. gadā notikušais politisko disidentu arests vēl joprojām met ēnu pār Kubu. Lielākā daļa no 75 aizturētajiem vēl joprojām atrodas ieslodzījumā tādēļ, ka kritizēja politiskās brīvības trūkumu valstī. Tomēr mēģinājums viņus apklusināt nav izdevies, jo viņu sievas un meitas ar saviem nevardarbīgajiem protestiem, kas notiek katru svētdienu, ir pievērsušas šim jautājumam starptautisku uzmanību.

Viņas sevi dēvē par **"sievietēm baltā"** ("Damas de blanco"); šo kustību viņas izveidoja 2004. gada sākumā. Tērpjoties baltā, kas simbolizē nevainību un skaidrību, viņas atgādina Argentīnas sievietes, kuras 1970. gadā izmantoja līdzīgu taktiku, lai pieprasītu informāciju par saviem militārās diktatūras laikā pazudušajiem bērniem.

Šo disidentu aresta dēļ Eiropas Savienības un Kubas attiecības ir ļoti saspīlētas. 2004. gada aprīlī Eiropas Parlaments apstiprināja rezolūciju, kurā tika izteikts atbalsts ieslodzītajiem. Tajā aicināja šos cilvēkus atbrīvot un norādīja, ka viņu arests "uzskatāms par viselementārāko cilvēktiesību pārkāpumu, it īpaši attiecībā uz izpausmes brīvību un politisko apvienību veidošanas brīvību". Rezolūcija pieprasīja Kubas valdībai "veikt nozīmīgas izmaiņas, lai pietuvinātos pilnai pamatbrīvību ievērošanai". ES valdību ministri arī publicēja paziņojumu, kurā tie Kubas rīcību nosauca par "nožēlojamu".

Tika ieviestas vairākas sankcijas, kuras faktiski pārtrauca valdību sakarus starp Kubu un ES valstīm. Tomēr kopš šī gada janvāra sankcijas ir atceltas un starpvalstu sakari atjaunoti, jo Eiropa cenšas izmantot savu ekonomiskā un politiskā spiediena "maigo spēku", lai atvieglotu situāciju Kubā – valstī, kura ir ļoti atkarīga no tūrisma un kurā 20% iedzīvotāju dzīvo nabadzībā.

Par spīti mēģinājumiem viņas apklusināt, sievietes baltā turpina savas demonstrācijas. Visnopietnāko uzbrukumu viņas piedzīvoja 2004. gada 20. martā, Pūpolsvētdienā, kad oficiālās Kubas sieviešu organizācijas biedres viņām uzbruka, izkliežot aizvainojošus saukļus.

Viņu misija ir starptautiski plaši atbalstīta. „Sieviešu baltā” nominēšana Eiropas Parlamenta Saharova balvai par domas brīvību nozīmē atbalstu viņu drošībai un cīņai par cilvēktiesību ievērošanu Kubā. Šo grupu atbalsta arī Starptautiskā komiteja par demokrātiju Kubā (ICDC), kuras dibinātājs bijušais Čehijas prezidents Vaclavs Havels nesen nosūtīja vēstuli Ibērijas pussalas un Latīņamerikas valstu samitam, aicinot neļaut Kubai atkāpties no agrāk pieņemtajām cilvēktiesību deklarācijām.

Ar likumu pret fundamentālismu – Hauwa Ibrahim, pretendente uz 2005. gada Saharova balvu

Nigērijas juriste **Hauwa Ibrahim** ir izveidojusi praksi, kuru noteikti var saukt par ļoti neparastu: viņa aizstāv sievietes, kurām piespriests nāvessods, nomētājot ar akmeņiem. Nigērijas pavalstīs, kurās ir spēkā islāma likumi, laulības pārkāpšanu soda ar nāvi. Hauwa Ibrahim, kas pati ir musulmane, neatlaidīgi cīnās pret reliģisko fundamentālismu. Vai ar viņas valsts konstitūcijas noteikumiem un starptautisko atbalstu pietiks, lai šajā cīņā uzvarētu? Viņa par to ir pārliecināta.

Hauwa Ibrahim ir vienīgā savas valsts juriste, kas neatzīst šariatu (islāma likumus). Tomēr kā sievietei viņai nav tiesību stāties islāma tiesu priekšā. Viņas vietā ir jārunā kolēģiem. Kā musulmane viņa ir apsūdzēta nodevībā pret savu reliģiju, bet kurš gan cits aizsargās ar šariata likumu notiesātos (lielākoties sievietes), kam "par nepareizu uzvedību" ir piespriesti šausminoši sodi (pēršana, nomētāšana ar akmeņiem un amputācija)? Valstī, kurā puse iedzīvotāju ir musulmaņi un kurā starp abām kopienām vēl joprojām ir dziļa plaisa, viņas kristiešu kolēģiem nav vēlmes iesaistīties ar islāmu saistītajās lietās. Musulmaņu juristi, kas ir mazākumā, nevēlas piedzīvot tādu pašu likteni, ar kādu ir saskārusies viņa: uzmākšanos, iebiedējošus zvānus, skrejlapās izteiktus apvainojumus un oficiālu apsūdzību par tiesu nomelnošanu.

Tomēr Hauwa Ibrahim nevar apklusināt. Viņas pārliecība ir radījusi apņemšanos pierādīt, ka ir iespējams tiesiski un nevardarbīgi aizstāvēt visus, kam piespriesti netaisni sodi vai kuri nespēj paši sevi aizstāvēt. Nigērijā nav valsts reliģijas, tās 36 pavalstīs ir laicīgas. Nigērijas Konstitūcijā teikts, ka katram tās pilsonim ir tiesības aizstāvēties tiesā. Hauwa Ibrahim vēlas, lai šīs normas tiktu ievērotas, un viņa uzdrīkstas uzdot Nigērijas varas iestādēm jautājumus par šariata likumu atbilstību konstitūcijai.

Šīs neatlaidīgās juristes darbība varas iestādēm rada milzīgus sarežģījumus. Ar viņas gādību pasaule ir uzzinājusi par sievietēm piespriestajiem necilvēcīgajiem sodiem. Viņas radītā starptautiskā interese glāba Amina Lawal dzīvību: šai sievietei par ārliulības bērna laišanu pasaulē bija piespriests nāvessods, nomētājot ar akmeņiem. Nāvessodus vēl joprojām piespiež, bet neizpilda – vismaz pašlaik. Tomēr šī situācija ir rūpīgi jāuzrauga.

37 gadus vecā Hauwa Ibrahim ir divu bērnu māte. Viņa ir dzimusi ciematā, kurā dzīvoja 2000 cilvēku un kur nebija ne ūdensapgādes, ne elektrības. Juristes karjera viņai nebija paredzēta. 12 gadu vecumā viņa tika apprecināta. Līdz ar to mācības beidzās jau pamatskolā. Tomēr Hauwa Ibrahim neatlaidīgi turpināja izglītoties. Par mācībām viņa maksāja pati, skaidri apzinoties, ka izglītība ir nozīmīgs ierocis cīņā pret netaisnību. Nabadzība un analfabētisms iet roku rokā, un fundamentālisms rodas nezināšanas dēļ.

Pretendenti uz Saharova balvu: žurnālisti, kas aizstāv preses brīvību

"Žurnālisti bez robežām" – grupa, kas aizstāv preses brīvību pasaulē, ir trešais kandidāts uz Saharova balvu, ko Eiropas Parlaments piešķir par domas brīvību. Šī grupa, kas šogad svin savu 20 gadu jubileju, aizstāv un atbalsta žurnālistus un citus mediju pārstāvjus pret vajāšanu un cenzūru.

"Žurnālistu bez robežām" ieguldījums ir ļoti nozīmīgs: saskaņā ar grupas sniegto informāciju, trešdaļā pasaules valstu vēl joprojām nav neatkarīgu mediju. Arī bojā gājušo žurnālistu un citu profesiju pārstāvju, kuri nogalināti, veicot savu darbu, kopskaits ir ievērojams. Saskaņā ar Starptautiskā ziņu drošības institūta (INSI) sniegtajiem datiem, šā gada 10. oktobrī, veicot savu darbu, bojā gājuši 62 žurnālisti.

Vispārējās tiesības: "Žurnālistus bez robežām" ir iedvesmojis 1948. gadā pieņemtās Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 19. pants, kurā teikts, ka ikvienam ir "tiesības uz uzskatu un vārda brīvību", kā arī tiesības "meklēt, saņemt un sniegt" informāciju un idejas. Šī nostādne ir pausta arī vairākās hartās un deklarācijās visā pasaulē, tostarp Āfrikā, Ziemeļamerikā un Dienvidamerikā. Eiropā šīs tiesības ir ietvertas 1950. gada Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā.

"Censties nenoticēt nogalināšanas draudiem": grupa ne tikai uzsver ētiskos argumentus pret preses vajāšanu, bet arī piedāvā praktisku un juridisku atbalstu kara zonās strādājošajiem žurnālistiem. Savās vadlīnijās grupa sniedz padomus žurnālistiem, kā rīkoties, ja viņus saņem gūstā: "Centieties panākt, lai jūs uzrunātu vārdā, jo tādējādi viņi jūs uztvers kā personu, un tas var mazināt spriedzi". Tā arī sniedz gūstekņiem padomu "censties nenoticēt nogalināšanas draudiem un atbrīvošanas solījumiem".

Vadlīnijās sniegti padomi, kā izvairīties no snaiperiem un pazīt ceļmalās novietotas bumbas. Grupa ierosina vēl vienu piesardzības pasākumu – strādājot kara zonā, izmantot ložu necaurlaidīgas vestes ar uzrakstu "PRESE".

"Žurnālisti bez robežām" nodrošina arī pabalstu ieslodzīto žurnālistu ģimenēm. Ar šiem pabalstiem var apmaksāt medicīniskos vai juridiskos izdevumus.

Šogad "Žurnālisti bez robežām" ziņu virsrakstos parādījušies saistībā ar aktīvo kampaņu par divu Francijas žurnālistu – Kristiāna Šesno (Christian Chesnot, RFI, Radio France) un Žorža Malbruno (Georges Malbrunot, Le Figaro, RTL) – atbrīvošanu; viņus bija sagūstījuši Irākas musulmaņu bruņotie spēki. Par laimi, pēc 124 gūstā pavadītām dienām šie vīri tika atbrīvoti un varēja atkal satikt savas ģimenes.

Saharova balva, tās iepriekšējie laureāti

Kad 1988. gadā **Nelsonam Mandelam** piešķīra pirmo Saharova balvu, pasaule bija pavisam citāda. Berlīnes mūris vēl bija neskarts, un dzelzs priekšsargs vēl joprojām nošķīra kapitālistisko Rietumeiropu no padomju varas pārvaldītajiem Austrumiem. Dienvidāfrikā vēl darbojās apartheīda režīms – un tieši par pretestību šim rasu nošķiršanas režīmam balvu piešķīra tobrīd vēl ieslodzītajam N. Mandelam. Līdz viņa atbrīvošanai un pirmajiem soļiem apartheīda likvidēšanā bija jāgaida vēl divi gadi.

Togad godināja arī padomju disidentu **Anatoliju Marčenko**, kuram balvu piešķīra jau pēc nāves. Viņš bija pavadījis 20 gadus cietumā, kur 1986. gadā pēc izciestā badastreika mira.

1990. gadā Saharova balvas žūrija nolēma godināt vēl vienu disidentu – Birmas cilvēktiesību aktivisti **Aungu San Su Ki**. Viņas vadītā politiskā partija 1990. gada maijā uzvarēja vēlēšanās, saņemot 82% vēlētāju balsu. Tomēr valdošais militārais režīms "Valsts likuma un kārtības atjaunošanas padome" šo uzvaru ignorēja un apcietināja uzvarējušās partijas līderus. Aunga San Su Ki pēdējos 16 gadus lielākoties ir pavadījis mājas arestā: viņa ir kļuvusi par starptautisku varoni.

Osvaldo Pajam, demokrātisko ideju paudējam Kubā, šo balvu piešķīra 2002. gadā. Būdams Kristīgās atbrīvošanas kustības vadītājs, viņš iestājās par nevardarbīgām demokrātiskām izmaiņām Kubā. Saņemot balvu Strasbūrā, viņš EP deputātiem teica, ka "Saharova balvu viņi ir piešķīruši Kubas tautai."

Šo balvu nepiešķir tikai privātpersonām. 2003. gadā apbalvoja **Apvienoto Nāciju Organizācijas** kolektīvu un tās ģenerālsekretāru **Kofi Annanu**; šis gads, kurā notika pretrunīgās debates Irākas jautājumā, organizācijai bija trauksmains. Pagājušogad demokrātijas un brīvību pārkāpumus Baltkrievijā atzina, piešķirot balvu **Baltkrievijas žurnālistu apvienībai**, kura pretojās prezidenta Aleksandra Lukašenko īstenotajai mediju apspiešanas politikai.

Ir nozīmīgi, ka Saharova balvas 17 pastāvēšanas gados tā ir piešķirta trim personām, kas vēlāk kļuvuši par Nobela Miera prēmijas laureātiem: Aungai San Su Ki (Nobela prēmija 1991. gadā), Nelsonam Mandelam (1993. g.) un ANO un Kofi Annanam (2001. g.). Pats Andrejs Saharovs Nobela prēmiju saņēma 1975. gadā.